ואלא [א]דאמרה קונם הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ משום הכי מיפר לה דהיכי תעביד תרחץ מתסרא הנאת רחיצה עלה לא תרחץ אית לה ניוולא ורבי יוסי סבר אפשר דלא רחצה ולניוול לא חיישינן אי הכי ליתני הכי רבי יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש אלא [ב]דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום ורבי יוסי סבר [א]ניוול דחד יומא לא שמיה ניוול

שנית

רש"י

(א) אלא דאמרה קונם הנאת רחיצה עלי אם ארחץ. פעם אחת שיאסרו לה לעולם כל הנאת רחיצה כגון כיחול ופירכוס וסיכה שהן צרכי רחיצה ואף רחיצה עצמה: והכי מיפר דהיכי תעביד כו'. דקסברי רבנן דרחיצה היינו ענוי נפש: ור"י סבר. אפשר בלא רחיצה ולניוול דרחיצה לא חיישינן והכי קאמר לאין אלו נדרי ענוי נפש: אי הכי. הואיל דאוקמת (ב) נדרה ברחיצה לרבי יוסי דלא חייש לניוול דרחיצה דליכא ענוי נפש: ליתני הכי ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש. דהא כל הנדר הזה אינו אלא על תנאי (ג) בתנאי שעוברת עוברת על הנדר דאי אפשר בשום ענין להיות בו ענוי נפש (הואיל) דניוול הוא לה ולא הוי ענוי נפש לר' יוסי ואמאי קנסיב לה בלשון ענוי נפש דקאמר אין אלו נדרי ענוי נפש מכלל דר' יוסי סבר איכא ענוי נפש בהאי נדרא במקצת: אלא. לעולם לרבי יוסי רחיצה נמי הויא ענוי נפש ומתניתין דהכא (ד) בהאי עסקינן כגון דאמרה אם ארחץ היום דהיינו טעמא דרבי יוסי דאמר אין אלו נדרי ענוי נפש דאפשר דלא אתיא לידי ענוי נפש דלא רחצה היום ולא מיתסרא הנאת רחיצה עלה וליכא אלא ניוול דיומיה דמכאן ואילך רחצה כל אימת דבעיא. והשתא ליכא למיפרך לר' יוסי ליתני תנאי זה דקאמר לר' יוסי ניוול רחיצה לזמן מרובה הוי נדרי ענוי נפש ולהכי קתני בלשון הנדר והיינו טעמא דלא פריך הכא כדפרכינן לעיל לר' יוסי דלמא רחצה היום ומיתסרא הנאת רחיצה עלה דר' יוסי חייש לניוול מרובה משום דהתם לא אמרה אלא אם ארחץ סתם ואיכא למיחש דדלמא רחצה אבל הכא דאמרה היום ותו לא ליכא למיחש לדלמא רחצה באותו היום. והוא הדין דאפשר לאוקמה נמי דאמרה הכי בתירוץ זה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ היום אלא משום דשבקה לההיא ואיירי בהנאת רחיצה מוקים זה נמי בהנאת רחיצה:

שנית

ר"ן

ואלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ. וכיון דקאמרה הכי רחיצה ראשונה שריא לה אבל מההיא רחיצה ואילך מתסרא ברחיצה לעולם: לא תרחץ אית לה ניוול. דס"ל השתא דברחיצה איכא ענוי נפש. וכי תימא אי הכי אמאי נקט תנא דתליא נדרה באם ליתני קונם רחיצה עלי איכא למימר דרבותא אשמעינן לתנא קמא דאע"ג דרחיצה קמייתא שריא לה אפילו הכי יפר מהשתא: ורבי יוסי סבר אפשר דלא רחצה ולניוול לא חיישינן. דס"ל לרבי יוסי דברחיצה לעולם ליכא עינוי נפש. והקשה הרב ר' יונה דמשמע ודאי דסוגיין אתיא דלא כרבי נתן דס"ל דאין הבעל מפר אלא א"כ חל הנדר אלא כרבנן דפליגי בשילהי פירקין(ה) בנטולה אני מן היהודים אם תשמשני דרבי נתן אמר לא יפר וחכ"א יפר דאי כר' נתן התם נמי נימא היכי תעביד תשמש מתסרא הנאת תשמיש עלה לא תשמש הוו להו דברים שבינו לבינה כדאמרינן הכא אלא ודאי סוגיין דהכא דלא כר' נתן וכיון שכן מאי קמקשה בריש סוגיין למה לה הפרה לא תרחוץ ולא ליתסרו פירות עולם עלה דהא לרבנן מפר אע"פ שלא חל הנדר וי"ל דאין הכי נמי דתנא דמתניתין כרבנן ס"ל אלא מיהו כי אמרי רבנן דמפר אע"פ שלא חל הנדר ה"מ היכא שאי אפשר לה להנצל אפי' כי מזדהרא בתנאה מענוי נפש או מדברים שבינו לבינה כגון נטולה אני מן היהודים אם משמשתו שאינה יכולה לינצל מדברים שבינו לבינה אי נמי כגון שתלתה תנאה בדבר שהיא עשויה לעבור עליו כגון שאני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא או ע"פ אביך [לקמן פט.] דטריחא לה מילתא להזהר שלא לעשות על פיהם אבל היכא שתלתה נדרה בדבר שאינו לא מענוי נפש ולא מדברים שבינו לבינה והוא דבר שאפשר לה לעמוד בו כרחיצה דקס"ד בריש סוגיין דלית בה ענוי בכי האי גוונא אפי' לרבנן לא יפר. ואי קשיא דהא תנינן לקמן (פט.) אשת איש שאמרה הריני נזירה לכשאתגרש ר"ע אומר יפר משום דס"ל דבעל מיפר אע"פ שלא חל הנדר ואמאי הא התם אכתי לית לה לא צער ענוי נפש ולית בה נמי משום דברים שבינו לבינה לאו קושיא היא דהתם לאו בדידה קאי להנצל מענוי נפש דדלמא מגרש לה בעלה אבל היכא דתליא נדרה ברחיצה לפום מאי דקס"ד בריש סוגיין דרחיצה לית בה ענוי נפש בדידה קאי: אי הכי ליתני הכי ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו משום ענוי נפש. פי' הרב ר' יונה דהשתא דתנא אין אלו נדרי ענוי נפש משמע דמשום שאין הנדר ענוי נפש לא יפר אבל אי נדרה מידי דלאית ביה ענוי נפש יפר. וליתא דכיון דבתנאה ליכא ענוי נפש אפי' נדרה בפירות עולם לא יפר וכדאמרינן בריש סוגיין למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרו פירות עולם עלה: אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום. דלתנא קמא ניוול דחד יומא שמיה ניוול ומש"ה יפר דהיכי תעביד וכדכתיבנא לעיל: ור' יוסי סבר ניוול דחד יומא לא שמיה ניוול. הלכך לא יפר דמאי מוקמא נפשה חד יומא ברחיצה ותו לא מתסרא בה. וליכא לאקשויי הכא כדמקשינן לעיל אי הכי ליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש משום דאי הוה תני הכי הוה משמע ענוי נפש הוא דלא הוי אבל דברים שבינו לבינה הוי דהאי לישנא הכי משמע כדמוכח לקמן [פא.] בהדיא וניוול דחד יומא לר' יוסי אפילו מדברים שבינו לבינה לא הוי כך פי' הרב ר' יונה ז"ל. וק"ת אכתי קשיא דכיון דר' יוסי לא פליג אלא אניוול דחד יומא אבל ניוול לעולם מודי ביה דהוי ענוי נפש היכי א"ר יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דהא בעיקר הנדר ענוי נפש יש בו וכדמקשינן בריש שמעתין. תירץ הרב ר' אליעזר דליתא דר' יוסי ארחיצה דלעולם נמי פליג והכי קאמרינן ר' יוסי סבר ניוול דחד יומא לא שמיה ניוול ולא חש תנא לאשמועי' בהדיא מידי אלא גדולה מזו קאמר שאין אלו נדרי ענוי נפש כלומר דרחיצה גופה לית בה ענוי נפש כלל. ולפירוש של הרב ר' יונה ז"ל אתי ליה שפיר טפי דבניוול דחד יומא פליג דאפילו משום דברים שבינו לבינה לית ביה וברחיצה דלעולם פליג דאין אלו נדרי ענוי נפש מיהו דברים שבינו לבינה הווין. ומכללא משמע דכיון דאפילו ברחיצה דלעולם ליכא ענוי נפש ממילא דחד יומא אפילו דברים שבינו לבינה נמי לא הוי זה נ"ל. וסוגיין לקמן נמי מוכחא דלר' יוסי אפילו ברחיצה דלעולם נמי ליכא ענוי דמקשינן דר' יוסי אדר' יוסי מדקאמר [ע"ב] דכביסתם קודמת אלמא דס"ל דרבי יוסי במתניתין אכולה רחיצה פליג דליכא ענוי דאי לא מאי קושיא:

שנית

עין משפט נר מצוה

ה א ב מיי' פי"ב מהלכות נדרים הל' [ד] ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף נט:

◆

תוספות

אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ. פעם אחת דפעם ראשונה יכולה לרחוץ כסיפר: מיתסרא רחיצה עלה. ועינוי נפש הוא דמהשתא סבר דרחיצה הוי ענוי נפש דמתחילה נמי דקאמר לא תרחץ מפרשי' למתניתין דקאי רחיצה בפירות דאי לאו הכי לא הוי ענוי: לא תרחוץ אית לה ניוול. כלומר ענוי נפש הוא ור' יוסי סבר אפשר דלא רחצה כלל גם אם רחצה פעם אחת ומיתסרא (בכלל) [בכלל] רחיצה לניוול כהאי לא חייש דרחיצה לא הוי ענוי: וליתני הכי רבי יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש. כיון שיש ענוי נפש בקיום התנאי שגם קודם שעברה התנאי היא נמנעת מרחיצה כדי שלא יחול עליה איסור רחיצה הלכך היה לו להזכיר התנאי [ולא הנדר] או לא היה לו לומר רק ר' יוסי אומר לא יפר: אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום. דלרבנן גם מניעה מלרחוץ היום ענוי הוא ומיפר: ור' יוסי ניוול דחד יומא לא שמיה ניוול. משמע דמניעות יום א' הוא דלא הוי עינוי אבל במניעת [עולם] הוי עינוי ולא יתכן דבפרק המדיר מוכח מיניה דלר' יוסי אמרי' רחיצה אין בה עינוי ותו דלקמן פריך ממילתא דהכא דר' יוסי אמילתא דלקמן [גוף כולו] לכ"ע דאיכא צער ומאי פריך האמרת רבי יוסי לא אמר אלא ברחיצת יום אחד ולית דגרסי ורבי יוסי לניוול לא חייש [כלל אפילו היכא] דמיתסרא לעולם ברחיצה לא הוי ניוול דקים ליה להש"ס דברחיצה ליכא ענוי לרבי יוסי כלל מדקאמר אין אלו נדרי עינוי נפש משמע שאפי' תעבור בתנאי אין ענוי נפש בנדר זה כלל והרב ר"א ממיץ גרס ורבי יוסי ניוול דיומיה לא שמיה ניוול. כלומר לא חש התנא להזכיר ניוול דיומיה לכך לא אמר אין בתנאי ענוי נפש שאין זה חידוש לדבר פשוט הוא אלא גדולה מזאת השמיענו אין נדר יכול להיות של ענוי נפש:

מסורת הש"ס

א) [עי' תוספות כתובות עא. ד"ה ר' יוסי], ב) [פט:], ג) נ"א ולהן מסקינן לעיל היכא דליכא עינוי נפש בתנאי אין מיפר לה, ד) עיין לע"ב.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואלא דאמרה וד"ה והכי הכ"ל: (ב) ד"ה אי הכי וכו' דנדרה ברחיצה ולר' יוסי וכו' לניוול אדרחיצה ליכא ענוי נפש: (ג) ד"ה ליתני וכו' ובתנאי שעוברת עוברת על הנדר וכיון דאי אפשר וכו' ענוי נפש הואיל וניוול לא הוי ענוי נפש לר' יוסי אמאי קנסיב לה בלשון נדרי ענוי נפש כצ"ל ותיבות הוא לה נמחק: (ד) ד"ה אלא לעולם וכו' ומתניתין דהכא בהכי עסקינן וכו' רחיצה עלה דליכא אלא ניוול וכו' ליתני תנאי זה אין בו עינוי נפש כיון דקאמר לר' יוסי דבניוול רחיצה וכו' בלשון נדר והיינו וכו' לאוקמה נמי בתירוץ זה דאמרה הכי קונם פירות וכו' דשבקה לההיא אוקמתא ואיירי בהנאה כצ"ל:

◆

פירוש הרא"ש

אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ. וס"ל השתא דרחיצה הוי עני ופעם אחת יכולה לרחוץ ונאסר ומאי והלא תאסר ברחיצה לעולם הלכך מפר לה לאלתר לרבנן דאמרי לקמן דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר ולר' נתן דאמר אינו מפר עד שיחול הנדר תרחץ ותאסר ואח"כ יתיר לה ור' יוסי סבר אפשר דלא רחצה ולניוול לא חיים דמניעת רחיצה לא הוי עני נפש: אי הכי ליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו עני נפש. דהוה משמע הא לרבנן איכא עני נפש בתנאה ומש"ה מפר ומדלא תני הכי משמע דלרבנן אפי' ליכא עני נפש בתנאי כיון דבנדר איכא עני נפש מצי מפר וקאמר ליה ר' יוסי בנדר נמי ליכא עני נפש דרחיצה לא חשיב עני ג)(ולמאי דמסקינן לעיל דספר לא איכא עני נפש בתנאה אין מקיימינן ליה) והות ליה למיתני תנאי זה אין בו עני נפש דמשמע דלרבנן כיון שיש בתנאי עני נפש מפר בי היכי דלא תטעי אליבא דרבנן למימר דאפי' ליבא בתנאי עני נפש כיון דבנדר איכא עני נפש מצי מפר והא לא שמעינהו דאמרי הכי הלכך הוי ליה למיתני תנאי זה בו' דמשמע מינה דלא מצי מפר אליבא דרבנן אלא היכא דאיכא בתנאה עני נפש: אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי [לעולם] אם ארחץ היום. דהשתא בתנאי דהיינו רחיצת היום ליכא עני נפש אלא ניוול דקרו לה מנוולתא כדאמרינן בפרק המדיר (כתובות עא:) כגון דתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה דאמרה הנאת תשמישך עלי אם אתקשט ופריך לא תתקשט ולא תאסר ומשני א"כ קרו לה מנוולתא אלמא לר' יוסי אע"ג דקישוט לא הוי דברים שבינו לבינה אליבא דרב היכא דתלינהו לתשמיש המטה בקישוט כיון למניעת קישוט הוי ניוול מצי מפר ה"נ לרבנן כיון דתלינהו לרחיצת עולם דהוי עני ברחיצת היום דהוי ניוול מצי מפר ור' יוסי סבר ניוול דחד יומא לא מצי מיפר. ואי אפשר לומר כן דהא בפרק המדיר מוכח מהכא דלר' יוסי לא חשיבא רחיצת עולם עני ועוד דאכתי ליקשי ליה כדאקשי מעיקרא בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי עני נפש הא יכול לבא לידי עני נפש אם תרחץ ועוד דלקמן קאמר דשבועה שלא ארחץ לעולם לא הוי עני נפש לרבי יוסי ואין לפרש דלקמן קאמר שבועה שלא ארחץ היום דא"כ לרבנן הוי רחיצת היום עני נפש והדרא קושיא לדוכתה ליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו עני נפש כי היכי דלא תטעי במילתיה דרבנן ועוד מדפריך לקמן דר' יוסי אלמא דר' יוסי סבר דאפילו ברחיצת עולם ליכא עני הלכך גרס ור' יוסי סבר לא שמיה ניוול ולרחיצת עולם קאי והרב ר' אליעזר מיישב גירסת הספרים ור' יוסי לא מיבעיא ניוול דחד יומא דלא הוי ניוול אלא אפי' אמרה אם ארחץ היום תאסר לעולם נדר זה אין בו עני נפש ולהכי לא קאמר תנאי זה אין בו עני נפש:

ד)אם לא ארחץ חיבי דמי. כאיזה לשון אמרה שחל עלה איסור רחיצה: